

Arannews :O hzrt 212-ci hicri-qmri ilinin Zil-hcc aynn 15d dünyaya glmidir. Bzi mnblrd Zil-hcc aynn 27-si d qeyd edilmidir. O hzrtin atasnn ad imam Cavaddr (). Tarixd anasnn adn Sman v yaxud Süsn qeyd etmilr. Hzrt 254-cü hicri-qmri ilind vfat etmidir. Amma onun hans ay v hans günd olmas bard ixtilaflar var. Bzi mnblrd Rcb aynn 3-d, digr mnblrd is Cmadiüs-sani aynn 25-d v yaxud 26-da hid edildiyyi qeyd edilir. mam Hadi () “Nqi”, “Alim”, “Fqih”, “min” v “Tyyib” kimi lqblrl d mhurdur. O hzrtin mübark künysi is “bülhsn”dir. mam Kazim () v imam Rzann () künysi d bülhsn olduu üçün shv olmasn dey, imam Kazim () birinci bülhsn, imam Rzaya () ikinci bülhsn v imam Hadiy () üçüncü bülhsn deyilir

eyx Müfid v baqalarnn rvaytin sasn, imam Hadi () hicrtin 254-cü ilinin Rcb aynda Samirrada dünyadan köçdü (“Tarixi-Badad”, c.12, s.56.) O zaman on üçüncü Abbasi xlifsi Mötzz xilaft taxtnda idi. bn hr Aub o hzrtin tbii cli il dünyadan getmdiyini nql etmi v bu bard – Abbasi xlifsi Mötmidin onu zhrlidiyin dair – bn Babveyhdn rvayt d nql etmidir. (“l-mnaqib”, c.2, s.442.) O zamann zalm hakimlrin lvi sülalsin, xüsusil, onlarn böyüklri v i imamlarna qar kin v dümnçiliklri imam Hadinin () uzun müddt mcburi surtd Samirrada qaldqdan sonra qrx dörd yanda vfat etdiyin v vfat etmsin sbb olan hr hans cismani xstliyinin tarixd qeyd olunmadna diqqt yetirdikd, o hzrtin zhrlindirilib hadt yetirilmsi il bal rvaytin düzgün olma ehtimal daha .da güclnir

MAM HADNN () MAMT

mam Cavad () 220-ci h.q. ilind hadt yetirildikdn sonra, hl skkiz yanda olan olu imam Hadi () imamt çatd. ilr imamn hddi-bülua çatmamas mslsini imam Cavad () haqqnda tcrüb edrk hll etdiklrindn n özlr, n d onlarn böyüklri imam Hadinin () imamti barsind übhy .dümdilr

Bzi rvaytlrdn aydn olur ki, imam Cavad () Mötsim trfindn Badada gtirildiyyi zaman – o, bunun öz hakimiyetin bir hd olduunu v thlükli olacan hiss etdiyi üçün – imam Hadini () öz (caniini tyin etdi. (“Üsuli-kafi”, c.1, s.323

MAM HAD () MÜQABLND MÜTVKKLN SYAST

Mötsim hicrtin 218-ci ilinin Rcb ayndan 227-ci ilinin Rbiül-vvl ayna qdr v ondan sonra Vasiq hicrtin 232-ci ilinin Zil-hcc ayna qdr hakimiytd oldu. Ondan sonra Mütvkkil hicrtin 247-ci ilinin vval ayna qdr xilaft yiyldi. Mütvkkildn sonra Müntsir (vfat tarixi: 248-ci h.q. ili) bir il müddtind, sonra Müstin hicrtin 251-ci ilin v daha sonra is Mötsz hicrtin 255-ci ilin qdr hakimiytd oldular. (“Nsbnameyi-xülfa v hriyaran”, Zmbavr, s.3.) mam Hadi () qeyd etdiyimiz kimi,

hicrtin 254-cü ilind Mötzzin hakimiyti dövründ hadt .yetdi

Mütvkkil hakimiyt glmzdn önc, xliflr Mmunun siyastini ttbiq edir v mötzil triqtini müdafi edirdilr. Hmin msl lvilr üçün nisbtn uyun siyasi mühit yaratmd. Lakin Mütvkkilin hakimiyt glmsi il dardüünclilik yenidn balad. Mütvkkil hli-hdisi himay edrk .onlar inin leyhin qaldrd

MAM HADNN () SAMRRAYA GTRLMS

Mütvkkil bu tzyiqlrin qzn çanda imam Hadinin () Samirraya gtilrmsini mr etdi. mam Hadinin () Samirraya gtilrmsi il camaatn mamla laqsini yaxndan izly bilck v nzart altnda saxlayacaqd. Bu siyast Mmunun imam Rza () üzrind ttbiq etdiyi siyastin davam idi. lbtt, Mmunun zamannda bu i .zahird daha tmtraql icra edildi

mam Hadi () xalqn pivaz il Samirraya daxil olur v Xüzeym ibn Hazimin evind mskunlar. (“sbatul-vsiyyt”, s.228.) Yhya ibn Hrsm deyir: “Yol üstü Badada girdikd, Badadn valisi shaq ibn brahim Tahirini gördüm. O, mam haqqnda mn dedi: Ey Yhya, gördüyün xs Rsulullahn (s) övladdr, Mütvkkilin kobud xasiyytini nqr alaraq, gr onun haqqnda xlify thrikedici hesabat vrsn, xlif onu öldürck v belc, qiyamt günü Rsulullah (s) hesab vermli olacaqsan. Samirraya daxil olduqda, vvl Vüseyf Türkini görüb, imam Hadinin () gldiyini ona xbr verdim. O dedi: “gr onun bandan bir tük bel skik olsa, özün hesab vercksn.” Sonra Mütvkkilin yanna gedib, mamn xoxlaql, tqval v zahid olduunu, evini axtardm zaman Quran v bir neç elmi kitabdan baqa, (.bir ey tapmadm xbr verdim.” (“Tzkirtul-xvass”, s.359 eyx Müfidin nqlin sasn, imam Hadi () Samirraya girdiyi ilk gün Mütvkkil o hzrtin mehmanxanaya aparlb bir gün orada saxlanlmasn mr etdi. Bir gün sonra is mam nzrd tutulan ev apardlar. Saleh ibn Sidin fikrin gör, bel bir addmn atlmas mam gözdn salmaq v thqir etmk üçün idi. Hzrt () ömrünün sonuna qdr .– iyirmi ildn çox – bu hrd yaad

MüTVKKLN MAM HAD () L RFTARI

Mütvkkil imam Hadini () nzart altnda saxlamaqla onu saray adamlar v hökumtin trfdar kimi göstrmy çalr v belc, o hzrtin xalqn gözündki zmt v böyüklüyünü azaltmaq istyirdi. Tbrsi yazr: “Mütvkkil camaatn gözünd imam Hadinin () xsiyytini sarstmaq v etibarn zdlmk üçün çox (çald.” (“lamul-vra”, Hsn Tbrsi, s.438

Mütvkkil ömrünün son günlrind mam hid etmy qarar verdi. bn Urum deyir: “Hmin günlr Samirraya getmidim.

Gördüm ki, Mütvkkil imam Hadini () xidmtçisi Sid tslim edrk öldürmk istyir. Lakin Mütvkkil iki gün sonra – mamn da vvlcdn xbr verdiyi kimi, gec ikn türklrin hücumuna mruz qalaraq öz evind, yatd halda – öldürüldü v belc, mam onun pncsindn xilas oldu.” (“Mnaqib”, c.2, (.s.447

Mütvkkildn sonra olu Müntsir xilaft glidi v bu da lvilr, xüsusn, imam Hadi () üzrindki tzyiqlrin azalmasna sbb oldu. Baxmayaraq ki, bzi hrlrd hakim dairlin ilr tzyiqi hl d davam edirdi. vvlki dövrlr nisbtn tzyiqlrin

azalmas ilrin müxtlif hrlrd tkilatlanmasn güclndirdi. mam Hadinin () hrlrdki vkillrindn biri hbs olunan zaman o hzrt baqa birini onun yerin tyin edirdi. (“Biharul-nvar”; c.50, s.140

Tarixi srlrdn anlalr ki, i cmiyytinin hyatda qalmasn sas sbbi imamlarn v onlarn vkillrinin nizaml faliyytlri v müslmanlarn Rsulullahn (s) hli-beytin bsldiyi .drin sevgi v mhbbt idi

MAM HAD () V VKALT SSTEM

inin son imamlarnn dövrü badan-baa Abbasi xliflri trfindn ttbiq olunan iddtli tzyiqlrl dolu idi. Eyni zamanda, bu dövrd i slam razilrinin hr yerin yaylmd. ilrin leyhin keçiriln siyasi v nizami tdbirlr baxmayaraq, .onlarn say günbgün artrd

mam Rza (), sonra imam Cavad () v daha sonra imam Hadi () trfindn imam v ilr arasnda laq yaratmaq üçün vkil tyin ediln xslr

xümsü yb imama göndrmkl yana, “etiqadi” v “fiqhi” mslrin thlil v hllind sas rol oynayrdlar v sonrak imamn imamtini qbul etmkd camaat maariflndirmk, hmçinin hmin mslnin möhkmlnmsind d öz bölglrind aparv v sas mövqe dayrdlar. Bir söz, vkalt sisteminin imamiyy ilrinin siyasi v mdni .mövqeyinin möhkmlnmsind mühüm pay vard

(Rza ükürlü (Maide.Az